

«НАШЪ ГАЛИЧЪ»: КОНСТРУЮВАННЯ ОБРАЗУ ДАНИЛА РОМАНОВИЧА В ІСТОРИЧНОМУ НАРАТИВІ ГАЛИЦЬКИХ РУСОФІЛІВ

У статті автор розглядає причини винайдення і дальшої репрезентації образу «Данила Галицького» в історичних наративах галицьких русофілів другої половини ХІХ ст. Основа дослідження — не біографія володаря, а історія того, як його «пригадували» галицькі русофіли другої половини ХІХ ст. Простежується трансформація використання образу короля Данила та його привласнення Галицькій землі. Особливий акцент зосереджено на усвідомленні стійкого штампу про «князя Данила Галицького» як локального західноукраїнського правителя, впровадженні його образу в суспільну свідомість логічним рядом інших образів минулого.

Ключові слова: Данило Романович, образ, історична уява, суспільна свідомість, галицькі русофіли, наратив, культурна пам'ять.

Одним із найскладніших питань, які виникають на тлі вивчення історії пам'яті про князя та короля Данила Романовича, є широке розповсюдження різних образів цієї постаті. В українській культурній пам'яті образ правителя пройшов крізь різноманітні форми пригадування. Від літописного Данила — до радянського західноукраїнського героя-патріота, борця з «німецькими псами-рицарями» Данила Галицького, та, врешті, до короля Русі Данила Романовича¹. Різноманітні прояви пригадування середньовічного володаря можна інтерпретувати як джерело формування концептів колективної ідентичності в культурній пам'яті. Одними з таких проявів стали історичні уявлення галицьких русофілів, яким вдалося створити стійкий

¹ Волощук М. М. Князь і король Данило Романович у житті міста Галича 13 сторіччя / М. Волощук // Галич. Збірник наук. праць / За ред. М. Волощука. — Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2017. — Вип. 2. — С. 127—146; Khrystan N. Drohiczyn battle: History academic discipline versus politics (the soviet historical thought of 30—80's of the 20th century) / N. Khrystan // Codrul Cosminului. — 2017. — Vol. 23. — P. 187—202.; Його ж. Данило Романович у радянській історичній уяві: князь чи король / Н. Христан // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича : Ч. 49. Історія. — Чернівці, 2017. — № 1. — С. 6—13.

образ «Данила Галицького» у свідомості українського суспільства тієї епохи й розпочати боротьбу за присвоєння і стилізацію образу володаря тільки Галицькій землі. Русофільський погляд на Данила Романовича із задоволенням для виконання своїх політичних замовлень підхопила й розвинула російська імперська та пізніше радянська історична наука.

Суспільно-світоглядний феномен русофільства став найвагомим чинником розвитку галицької історичної думки другої половини XIX ст. У такому фокусі дослідницьких пошуків було винайдено пам'ять про князя, а від 1253 р. короля Русі — Данила Романовича. Створений у кабінетах академічних істориків образ «Данила Галицького» зберіг свої сумнівні традиції в сучасності, породивши ряд міфів та історичних кліше в його біографії. Історики близько сторіччя полемізують стосовно «правильності» такого означення. Проте винайдення, утвердження і дальша репрезентація цього неісторичного образу в науковій думці та культурній пам'яті поки що, на нашу думку, недостатньо досліджені². Ми спостерігаємо прості наукові схеми та обмежені вектори студій. Це у свою чергу відображає досить вузьку історіографічну традицію, яка не дає повною мірою з'ясувати реалії життя короля Данила³. Наше дослідження

---

² Волощук М. М. Князь і король Данило Романович. — С. 127.

³ На сучасному етапі історичних студій, присвячених королеві Данилу, простежується процес поступового відчуження його «галицькості», але таке явище поки що в українській культурній традиції доволі незначне. До основних історіографічних праць із відображенням різних сторінок політичної біографії Данила Романовича відносимо: Зубрицький Д. История древняго Галичско-Русского княжества: в 3 ч. / Д. Зубрицький. — Львов, 1852. — Ч. 1. — 210 с.; Шараневич И. История Галицко-Володимірської Русі от найдавніших времен до року 1453 / И. Шараневич. — Львов, 1863. — 462 с.; Дідицький Б. Народная история Руси от начала до новейшихъ временъ послѣ наилучшихъ историковъ составлена и издана Богданомъ А. Дідицьким. Часть первая / Б. Дідицький. — Львовъ, 1868. — 224 с.; Крип'якевич І. Галицько-Волинське князівство / І. Крип'якевич. — К. : Наук. думка, 1984. — 176 с.; Котляр М. Ф. Данило Галицький / М. Котляр. — К. : Наук. думка, 1979. — 185 с.; Харди Ї. «Rex Russiae», olim «Rex Gallicie» / Ї. Харди // Дрогоичинь 1253: матеріали міжнар. наук. конф. з нагоди 755-ї річниці коронації Данила Романовича / [за ред. О. Жерноклеєва, М. Волощука, І. Гурака]. — Івано-Франківськ, 2008. — С. 37—49; Головка О. Б. Корона Данила Галицького: Волинь і Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя / О. Головка. — К. : Стило, 2006. — 575 с.; Войтович Л. В. Король Данило Романович: політик і полководець / Л. Войтович // Доба Короля Данила в науці, мистецтві, літературі (Матеріали міжнародної наукової конференції. 29—30 листопада 2007 р. Львів). — Львів, 2008. — С. 22—97; Dąbrowski D. Daniel Romanowicz król Rusi (ok. 1201—1264). Biografia polityczna / D. Dąbrowski. — Kraków : Avalon, 2012. — 538 s.; Ejusdem. Król Rusi Daniel Romanowicz. O ruskiej rodzinie książęcej, społeczeństwie i kulturze w XIII w. / D. Dąbrowski. — Kraków : Avalon 2016. — 412 s. та ін.

сприятиме розумінню винайдення і дальшої трансформації форми пригадування Данила Романовича в історичній думці Галичини другої половини ХІХ ст., усвідомленню того, як літописний князь із руського володаря перетворився на давнього західноукраїнського героя «Данила Галицького», розумінню потреби вчених-русофілів інтегрувати пам'ять про володаря в історію Галича, і, зрештою, осмисленню всього інтелектуального процесу інтеграції пам'яті про короля у національно-політичному світогляді вчених-русофілів.

Постать Данила досить добре репрезентована як на сторінках літопису, так і в іноземних джерелах. У текстах володаря названо князем Володимирської землі, королем Данилом та «*Rex Russiae*»⁴. Однак, незважаючи на свою популярність у джерелах та важливість для історії краю й загалом всієї Русі, постать князя і короля не знайшла свого належного відображення у перших творах з історії Галичини і Волині. Спроби наукового осмислення історії регіону поставали ще з кінця ХVІІІ ст. й обумовлювалися приєднанням частини західноукраїнських земель (Й. Енгель у вступі до вказаної нижче роботи писав саме про важливість вивчення нового регіону після його приєднання) до Австрійської держави Габсбургів. Дослідження австрійських і польських істориків містять лише поверхові огляди політичної історії Галицької і Володимирської земель, взяті переважно з джерел західного походження та без належної критичної оцінки. Найзначніші й популярні роботи свого часу істориків Людвіга Гебгарда, Якова Гоппе, Йохана Енгеля і Францішека Сярчинського характеризуються фактично повним незнанням літописання⁵.

---

⁴ Ипатьевская летопись // Полное собрание русских летописей (далі – ПСРЛ). – М. : Языки русской культуры, 1998. – Т. 2. – Стб. 825; Rocznik Krasin'skich // Monumenta Poloniae Historica (далі – МРН) / [wydat A. Bielowski]. – Lwów, 1878. – Т. 3. – Р. 132; Arbusow L. Heinrici Chronicon Livonia / L. Arbusow, A. Bauer // Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum / wyd. L. Arbusow, A. Bauer. Hannoverae: Impensis Bibliopolii Hahniani, – 1955. – Т. 31. – Р. 141–142; Войтович Л.В. Король Данило Романович. – С. 22–23.

⁵ Engel J. Ch. Geschichte von Halitsch und des Vlodimir: 2 T. / J. Ch. Engel. – Wien, 1792. – S. 198–218; Gebhard L. A. Geschichte des Königreiches Galizien, Lodomerien und Rotreussen / L. A. Gebhard. – Pest, 1778. – S. 122; Hoppe J. A. Geschichte des Königreiches Galizien und Lodomerien / J. A. Hoppe. – Wien, 1792. – S. 134–163. Цікаво, що більшість істориків шаблонно використовують ці роботи в покликах із помилковим оформленням їхніх назв і неправильною кількістю сторінок, якщо взагалі вказують сторінки, хоча роботи доступні в електронному вигляді.

Перші спроби наукового осмислення образу Данила в Галичині з'явилися після відкриття, публікації та загального поширення так званого Галицько-Волинського літопису. Текст джерела, який знайшов 1809 р. Микола Карамзін у Бібліотеці Російської академії наук, спершу було опубліковано в додатках до «*Истории Государства Российского*», а згодом — 1843 р. в першому виданні «*Полного собрания русских летописей*»⁶. Творцем «нового», або ж першого історіографічного образу Данила Романовича став львівський архіваріус Денис Зубрицький. Дослідник у своїх «*Критико-історичній повісті временних літ Червоної або Галицької Русі*» та «*Історії древнього Галицько-Руського князівства*» центральною і ключовою постаттю зобразив князя Данила, якого вважав (частково з братом Васильком) спадковим володарем Галицької землі — «природнымъ, законнымъ, Богомъ данымъ»⁷. Випадки князювання інших представників династії Рюриковичів — князів роду Ольговичів чи навіть когось з Мономаховичів історик розцінював як самовільне захоплення, «викрадення» спадкової і законної власності Романовичів. Галич неодноразово названо «нашей столицей», «наш стольный град», а все населення — «были душею преданы Данилу»⁸. Однак така характеристика «нашого» міста в автора з'явилася тільки за часів правління Данила. У часи володарювання Володимирка Володаревича та його сина Ярослава Володимировича Галич виступав столицею князів Ростиславовичів і всієї Галицької землі, що добре узгоджується з літописом. Ми не спостерігаємо жодного означення «нашої столиці». Описані п'ять спроб заволодіти Галичем червоною ниткою просякнуті крізь увесь наратив, присвячений володимирському князеві⁹. Інтригує те, що захоплення міста взимку 1233—1234 рр. і влітку 1238 р. зображено як «завладълъ безъ кровопролитія». У цих епізодах історик, який так полюбляв цитувати літопис, дуже вибірково вставляє елементи з джерела, порушуючи цим самим їхній текстуальний зміст¹⁰. Після

⁶ Див.: Ипатьевская летопись: Галицко-Волинский свод // ПСРЛ. — СПб, 1843. — Т. 2. — 392 с.

⁷ Зубрицький Д. Указ. соч. — С. 111.

⁸ Там само. — С. 125, 149, 180.

⁹ Самих спроб заволодіти Галичем було шість, які правильніше називати збройними штурмами. Детальніше див.: Волощук М. М. Князь і король Данило Романович. — С. 143—145.

¹⁰ Зубрицький Д. Указ. соч. — С. 127.

остаточного утвердження Данила в Галичі володаря зображено тільки як «князь Галичській».

Д. Зубрицький обурювався згадуванням участі Данила Романовича в коронації Бели IV 1235 р., під час якої колишній володар Галича Коломан ніс меча, а Данило з честю вів за уздечку коня, відображеним в угорському історіописанні з XIV ст.¹¹ Історик цілковито заперечував реальність цього епізоду й можливого статусу угорського ленника, критикуючи тим самим М. Карамзіна. Керуючись літописною згадкою, яку автор цитував повністю: «Даниль же в то время шель бльше со братомъ своимъ Оугры ко королеви **Бѣ БО ЗВАЛЪ ЕГО НА ЧЕСТЬ** [акцент наш. — Н. Х.]»¹², останні слова літопису вчений записав великими літерами, акцентуючи політичний статус і союзницькі відносини Данила з Белою IV. Виглядає це сумнівними спробами виправдання володимирського князя та заперечення угорських свідчень, які написані «хвастоствомъ ревностнаго Мадярскаго патріота». У самого ж Данила Романовича дослідник побачив «величавый характеръ» і назвав «наш герой», який «скорее лишился бы последней пяди земли, какъ, что бы решился быть чьиимъ либо конюхомъ»¹³.

---

¹¹ У тексті читаємо: «Daniele uero duce Rutenorum equum suum ante ipsum summa cum reuerencia ducente». Див. зокрема: Chronikon Pictum Vindobonense // Historiae Hungaricae Fontes domestici / [ed. M. Florianus]. — Lipsiae, 1883. — S. 223; Thuroczy J. A magyarok kronikaja / J. Thuroczy. — Budapest : Európa Könyvkiadó, 1978. — Old. 210. Окреслений особливий «зв'язок» між Данилом і Белою досі є предметом жвавих дискусій у літературі. Серед основних досліджень цієї теми див.: Лабунька М. Князь Данило Галицький і коронація угорського короля Бели IV (Чин Officium Stratoris) / М. Лабунька // До джерел. Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя / [ред. колегія І. Гирич, Я. Грицак, М. Крикун]. — К. ; Львів : Вид-во НТШ та ін., 2004. — Т. 1. — С. 554–561; Волощук М. М. Вассальная зависимость Даниила Романовича от Бели IV (1235–1245 гг.): актуальные вопросы реконструкции русско-венгерских отношений второй четверти XIII в. / М. Волощук // Specimina nova. Pars prima. — Sectio mediaevalis. — Pecs, 2005. — P. 3. — S. 84; Его же. Даниил Галицкий и Бела IV: к реконструкции русско-венгерских отношений 30-х годов XIII в. / М. Волощук // Rossica Antiqua. Исследования и материалы. — СПб., 2006. — С. 331–341; Головкин О. Б. Назв. праця. — С. 303–304; Паршин І. Участь князя Данила Романовича в інтронізації угорського короля Бели IV / І. Паршин // Княжа доба : історія і культура. — 2015. — Вип. 9. — С. 23–33.

¹² Ипатьевская летопись. — Стб. 776; Зубрицький Д. Указ. соч. — С. 125.

¹³ Зубрицький Д. Указ. соч. — С. 125.

Конструюючи образ величного героя, Данилові пробачалося так зване «умертвлення» частини повсталих галицьких бояр після Ярославської битви 1245 р. Схожого роду події, які відбулися й 1211 р., пов'язані з «узурпаторами» Володимиром і Романом Ігоревичами, було оцінено зовсім по-іншому:

Князі Ігоревичі	Данило Романович
Истребивъ или розогнавъ значительное число опасныхъ ииъ Галчанъ и думали спокойно наслаждаться плодами своего злодѣйства но месть, ужасная месть скоро послѣдовала ¹⁴	Тогда истребилъ Данииль и многихъ Галичскихъ бояръ-мятежниковъ, — чемъ прекратилъ на всегда Галичскіе возмущенія, изманы и положилъ твердую основу единоподержавному правленію въ нашей земли ¹⁵

Як бачимо з наведеної вище таблиці, діяння Ігоревичів викликали в Д. Зубрицького хвилю докорів князям за їхній злочин. Тоді ж, пишучи про те, з якою жорстокістю «князь Галичский» святкував свою перемогу над боярами, історик наголошував на винятково позитивних наслідках такого вчинку, цілком схвально сприймаючи «умертвлення» 1245 р.

Опис смерті «нашого Данила» закінчується порівнянням, що старший син Романа Великого гідний сучасник Олександра Невського та «быль изъ самыхъ знаменитыхъ Галичскихъ государей»¹⁶. Такі слова демонструють, що пам'ять про Данила як локального правителя у свідомості Д. Зубрицького все ж перебувала в тіні Великоросійської концепції пам'яті історії Русі.

Продовжив справу Д. Зубрицького Ісидор Шараневич. У своїй радше популярній, ніж науковій «*Історії Галицько-Володимирської Русі*» автор відзначив, що спирався, крім першоджерел, на згадані студії Д. Зубрицького. Робота орієнтована справді на широкого читача. Спостерігається логічний подієвий виклад історичного процесу, немає багато цитат джерел і різного роду науково-критичних інтерпретацій. Загалом текст написано в доступному стилі й певній ідейній толерантності. Це загалом забезпечило роботі І. Шараневича більшу популярність як у

¹⁴ Зубрицький Д. Указ. соч. — С. 146.

¹⁵ Там же. — С. 149.

¹⁶ Там же. — С. 202.

наукових, так і в громадських колах, навіть за межами русофільського середовища¹⁷.

Новим елементом русофільського дискурсу про Данила Романовича стала ідея можливості розгляду володаря не тільки як героя міста Галича й усієї Галицької землі, а й як національного героя, славного предка всієї Русі. Дивлячись на фрагменти роботи І. Шараневича, присвячені Данилові, помічаємо, що вони містять суттєві зміни і різночитання літопису порівняно зі своїм попередником, які одразу ж впадають у вічі. Так, у цій праці фактично відсутні означення «наш князь», «наш Данило», «наш Галич»¹⁸. Історик лише раз при описі війни Мстислава Мстиславовича за галицький престол 1221 р. вжив означення «нашіє Романовиче». Цим він показав, що війни, до яких були причетні сини Романа Мстиславовича, нічим не відрізнялися від конфліктів, які спричинили в Галичі інші волинські князі. Надалі акцентується саме володимирський князівський статус Данила, а після 1238 р. – галицько-володимирський, який залишався йому притаманним до самої смерті. Помітним є акцент на історії Галицької землі – головний предмет студій дослідника. Володимирській землі уваги приділено досить мало, лише в контексті життя Романа Мстиславовича. Акцентована у вступі теза «любовь до руской истории» досить добре втілена в описі політичної біографії Данила, де І. Шараневич неодноразово намагався зобразити Галич невід'ємним складником Русі¹⁹. Дослідник свідомо унікав відповіді на проблеми слабкої політичної інтегрованості міста в систему «общерусской истории» та ментальних особливостей населення – очевидних для нього²⁰. Підсумовуючи життя правителя, галицький історик наділив Данила рядом емоційних означень: «Был то князь добрый, мудрый, хоробрый, хитрый и дбающий о благо земель подвладных»²¹. Такої характеристики з пера І. Шараневича не удостоївся жоден персонаж його «історії».

---

¹⁷ Куций І. П. Українська науково-історична думка Галичини (1830–1894 рр.): рецепція національної історії / І. Куций. – Тернопіль: Джура, 2006. – С. 123.

¹⁸ Шараневич І. Історія Галицько-Володимирської Русі от найдавніших времен до року 1453 / І. Шараневич. – Львов, 1863. – С. 77.

¹⁹ Там же. – С. 5.

²⁰ Там же. – С. 71, 87, 107.

²¹ Там же. – С. 107–108.

Третій вартий уваги разом з «*Историей древняго Галичско-Русского княжества*» Д. Зубрицького та «*Историей Галицко-Володимірської Руси*» І. Шараневича текст належить перу одного з найвпливовіших та відомих інтелектуалів русофільської течії Богданові Дідицькому. На жаль, історична наука поки що не може похвалитися достойною присвяченою цьому дослідникові працею²². Його тритомна «*Народна історія Русі*» узагальнила всі наукові здобутки попередників як наукового, так і ідейного характеру. Саме на її сторінках відбулася остаточна трансформація Данила Романовича в русофільського героя.

Починаючи з дитинства синів Романовичів, історик активно привласнював їх «нашимъ Галичанамъ». У той же час справді Галицьких – Володимира й Олега Ярославовичів автор жодного разу не назвав «нашими». Ба більше, їхня політична слабкість викликала спроби певного відлучення цих представників династії Ростиславовичів з пам'яті міста²³. Б. Дідицький із захопленням описував тернистий шлях юного князя, якого тепло називав «Наш Данилко» в боротьбі за Галицький престол. Далі в тексті старший син Романа Мстиславовича перетворився на «Данила Галицького». Відбулося це 1224 р., задовго до його остаточного утвердження у місті Галичі. Автор це чудово усвідомлював, додаючи: «[...] коли Татаре по первый разъ явились за Днѣпромъ, нашъ Данило былъ Княземъ еще не цѣлой Галичины, а только одного Волыня»²⁴. Саме

---

²² За винятком однієї вузької за проблематикою статті. Див.: Куций І. П. «Вражий Захід»: рецепція європеїзму в історичних та цивілізаційних уявленнях Богдана Дідицького / І. Куций // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Історичні науки. – 2013. – Вип. 20. – С. 163–167.

²³ Дідицький Б. Народная история Руси отъ начала до новейшихъ временъ послѣ наилучшихъ историковъ составлена и издана Богданомъ А. Дідицьким. Часть первая 1 / Б. Дідицький. – Львовъ, 1868. – С. 48.

²⁴ Его же. Указ. соч. – С. 58. Усвідомлення Волині як складової частини Галицької землі не викликає у нас подиву, адже на тлі ідейно-політичного розвитку західноукраїнських земель другої половини ХІХ ст. саме Галичина виступала культурним центром регіону. Це власне і намагались історично довести історики-русофіли. Детальніше див.: Мудрий М. Галицьке русофільство в сучасній історіографії: стан і перспективи дослідження / М. Мудрий // Україна: культурна спадщина національна свідомість, державність. – Львів, 2001. – Вип. 9. – С. 255–257; Wolff L. The Encyclopedia of Galicia: Provincial Synthesis in the Age of Galician Autonomy / L. Wolff // Journal of Ukrainian Studies. – 2008–2009. – Vol. 33–34. – P. 473; Куций І. П. Українська науково-історична думка. – С. 35–36.

ж включення Галицької землі відбулося взимку 1233–1234 рр. після конфлікту з угоським принцом Андрієм та боярином Судиславом: «Нашъ Данило бтъ теперь (1233 г.) уже постоянно утвердился въ Галичи и сталъ Великимъ Княземъ Галицко-Волыньскимъ. Зъ того часу слава его начала рости и взмагатися до такъ высокої степени, що превзойшла всѣхъ князей русскихъ»²⁵. Фрагменти, які ми зобразили, демонструють наполегливі спроби перетворити Данила на національного героя Галицької землі, яка була невід'ємною частиною Русі. Тому створивши «Данила Галицького» ще 1224 р., дослідник вирішив не включати до своєї історії літописні конфронтації князя з опозиційним галицьким боярством і не аналізувати шкоду, заподіяну його війною Галицькій землі²⁶. Це, звісно, значною мірою могло нівелювати всі старання Б. Дідицького. Адже історик-русолог керувався ідеєю, що «поставивши на ноги такъ велику русскую державу», середньовічний правитель ставав реальним, історичним героєм національної пам'яті Галичини як складника «общерусской истории»²⁷.

Проект русофільського дискурсу минулого демонструє нам спроби істориків винайти своєрідну «галицькість» володаря, неодноразово вживши означення «наш Данило», «наш Галич», «наш герой», розуміючи при цьому введення правителя до пам'яті тільки міста Галича. При цьому Володимирський період правління князя частково випадав з їхнього поля зору. Якісно новим елементом русофільської пам'яті про старшого сина Романа Мстиславовича стало використання стійкої форми образу «Данила Галицького». Ми простежили, що такий «псевдонім» у Данила з'явився не одразу. Розпочав проект привласнення Данила Романовича Д. Зубрицький, написавши справді історичну, критичну й синтетичну роботу з історії Галицько-Волинської землі. Як показали наші дослідження, львівський архіваріус досить обережно підходив до найменувань Данила, називаючи його просто «Галичскій князь», не використовуючи титулу король (після подій у Дорогичині), хоча у своїх чорнових варіантах роботи Зубрицький неодноразово називав володаря «Король Руси» або ж «Русский венценосец»²⁸. Показово,

---

²⁵ Дідицький Б. Указ. соч. — С. 59.

²⁶ Там же. — С. 60.

²⁷ Там же. — С. 61.

²⁸ Рукописи статей, нотатки з історії Польщі і Галичини XIV–XVI ст. та виписки з наукових праць Д. Зубрицького // Центральний державний історичний архів України, м. Львів, Ф. 129, оп. 2, спр. 779, арк. 98.

що фінальна й опублікована версія «*Истории*» у відповідних моментах такою різноманітністю характеристик Данила Романовича похвалитись не може²⁹. Тому припускаємо, що саме «Галичській князь» став для Дениса Зубрицького найприйнятнішим варіантом стилізації образу. Другий текст русофільської історії за авторства І. Шараневича, окрім «галицькості», надав образу Данила Романовича ще й «общерускості». Довершив справу попередників Б. Дідицький у своїй тритомній «*Народній історії Русі*», де вперше в українському історичному наративі вжив неісторичне означення «Данило Галицький»³⁰. Після виходу його праці псевдо «Галицький» стали широко використовувати в наукових працях історики з Наддніпрянщини, серед яких найзнаковішими на той час були Микола Дашкевич та Микола Костомаров³¹.

---

²⁹ Зубрицький Д. Указ. соч. — С. 172.

³⁰ Донедавна популярною була теза Олександра Головка, що одним із перших, хто вжив щодо Данила прізвисько «Галицький», був історик Микола Дашкевич. Справді, дослідник 1873 р. видав роботу «*Княжение Даниила Галицкого по русским и иностранным известиям*», яка, будучи написаною під значним політичним та ідейним впливом М. Карамзіна, стала підсумком його навчання у Київському університеті. Однак у цей час «Данило Галицький» перебував у науковому наративі галицьких русофілів уже понад п'ять років. Справді творцем образу «Данила Галицького» був російський історик Микола Карамзін, якій у своїй «*Истории Государства Российского*» вжив це означення задля надання локальної ролі та применшення значення як Данила Романовича, так і його держави загалом. Пам'ять про самостійного правителя — *Rex Russiae* суперечила великоросійському імперському наративу, творцем якого виступав сам М. Карамзін. Ідейні віяння російського історика відобразилися і на істориках-русофілах, яких ми згадали, — Д. Зубрицькому та І. Шараневичу. Див. праця: Карамзин Н. М. Об истории государства Российского / Н. Карамзин ; [сост. А. Уткин]. — М. : Просвещение, 1990. — С. 98. Також див.: Головка О. Б. Назв. праця. — С. 34.; Точнішим щодо цієї проблеми був М. Волощук. Історик ствердив, що М. Карамзін у своїй роботі зосередився на боротьбі Данила за галицький престол, звідси і прижилося означення «Галицький», без належного зосередження на особливостях стосунків Данила з жителями Галича. Детальніше див.: Волощук М. М. Князь і король Данило Романович. — С. 129.

³¹ Дашкевич Н. П. Княжение Даниила Галицкого по русским и иностранным известиям / Н. Дашкевич. — К., 1873 — 163 с.; Костомаров Н. Н. Даниил Романович Галицкий / Н. Костомаров // Русская история в жизнеописаниях ее главнейших деятелей / Н. Костомаров. — СПб., 1880. — Отд. 1. — Вып. 1. — С. 123—152.

Історики-русофіли у своїх текстах намагалися викликати в читача відчуття позачасової і позапросторової належності австрійської частини українських земель до Галицького князівства з центром у місті Галичі та «общерусской» історичної спільності. Як стилістичний механізм автори використовували образ Данила Романовича, в якому бачили історичного героя XIII ст. і який мав стати таким же героєм для українського суспільства XIX ст. Однак перед нами постає важливе питання — чому передові інтелектуали свого часу керувалися таким прямолінійним, антинауковим та, зрештою, впертим підходом до винайдення потрібної їм пам'яті про короля Данила, свідомо нехтуючи й перекручуючи тексти джерел?

Шукаючи відповіді, звернімо наші погляди на особливості формування русько-української школи історіописання у Галичині, яка досить довго перебувала в тіні польської культурної ідентичності. Загальновідомо, що поляки впродовж усього XIX ст. домінували в суспільному, політичному та культурному житті Східної Галичини. Провідні політико-культурні течії польського руху дотримувалися традиційної програми відновлення або ж реставрації «історичної Польщі» в кордонах 1772 р., де вся Галичина розглядалася споконвічною, цілком природною історичною польською територією. Галицькі русини в такому векторі культурного розвитку виступали лише складовою частиною польської нації, відрізняючись лише вірою та мовою — діалектом польської³². Польське середовище характеризувалося відсутністю існування єдиного стійкого погляду на минуле Русі. Репрезентація руської історії обмежувалася стійким положенням про споконвічну, закономірну «польськість» галицьких земель, захоплених ще наприкінці XII ст. (тут, напевне, мається на увазі те, що за свідченнями Вінцентія (Вікентія) Кадлубека Романа Мстиславовича на Галицький престол поставив Лешко Білий. Польська історіографія у XIX ст. (та й пізніше) розглядала цей момент як вихідну точку встановлення польського впливу на Галичину, та «цивілізаційну місію» Речі Посполитої на Русі³³.

---

³² Куций І. П. Українська науково-історична думка Галичини. — С. 35.

³³ Вулф Л. Як важливо бути провінціалом: переосмислення Галичини / Л. Вулф // Україна модерна. — 2012. — № 19 : Як (не) писати підручники з історії. — С. 173; Його ж. «Поверх кордону»: концепція прикордоння як об'єкт дослідження. — 2011. — № 18 : Пограниччя. Окраїни. Периферії. — С. 55.

Руський історичний процес польські вчені розглядали як частину великої історії Польщі. Досліджуючи цей проект «минулого», дослідники виділили одну характерну рису національної історії поляків – сприйняття усього масиву історичних явищ у площині «свій–чужий». Відповідно до галицької історичної думки це явище зводилося до «руський–неруський». Образ «чужого» перетворювався на своєрідний образ «ворога». У цьому ж ключі «свої руські» історичні постаті підпорядковувалися уявленню «герой–антигерой», де останній, як правило, був «зрадником». Своєрідним ореолом образу «ворога», або ж «чужого», був оповитий Данило Романович. Існування пам'яті про короля Данила цілковито суперечило постулатові про споконвічний русько-польський антагонізм, сам же правитель став штучно «забутим»³⁴.

Внаслідок революційних подій 1848 р. серед полонофільської течії русинського руху існувала спроба легітимізації належності Галицької землі до Польщі. Вважалося, що ці землі колись належали Польському королівству, але їх захопив Володимир Святославович і приєднав до Русі, і, відповідно, за декілька сторіч Галичину відвоював Казимир III Великий³⁵. На противагу полонофілам галицькі русофіли спробували здійснити проект відродження Галицької Русі, чому сприяв період після «Весни

---

³⁴ Репрезентація історії Галичини в польській історіографії XIX ст. на сьогодні є темою все ж недостатньо вивченою, яка досі наштовхується на значні суперечки у вченої спільноти. Серед основних досліджень цієї проблематики виділяємо: Грицак Я. «Яких то князів були столиці в Києві?..»: до конструювання історичної пам'яті галицьких українців у 1830–1930-і роки / Я. Грицак // Україна модерна. – Львів, 2001. – Ч. 6. – С. 86; Куций І. П. Українська науково-історична думка Галичини. – С. 35; Вулф Л. Винайдення Східної Європи: Мапа цивілізації у свідомості епохи Просвітництва / Л. Вулф; [пер. з англ. С. Біленького і Т. Цимбала]. – К.: Критика, 2009. – 592 с.; Мудрий М. Галицьке русофільство... – С. 254–280; Wolff L. The Encyclopedia of Galicia. – P. 472; Ejustdem. Inventing Galicia: Messianic Josephinism and the Recasting of Partitioned Poland / L. Wolff // Slavic Review. – 2004. – Vol. 63. – № 4. – P. 823–824.

³⁵ Wendland A. V. Die Russophilen in Galizien: ukrainische Konservative zwischen Österreich und Rußland, 1848–1915 / A. Wendland. – Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2001. – S. 59–60; Грицак Я. Й. Чи була школа Грушевського? / Я. Грицак // Михайло Грушевський і українська історична наука. Збірник матеріалів конференції. – Львів: Вид-во НТШ 1999. – С. 163.

народів» 1848 р., запозичивши при цьому готову форму російської культури та доповнивши її локальними галицькими елементами. Для цього слід було перетворити Галицьку Русь на новий центр «общеруського» простору³⁶. Основою такої схеми мали стати уявлення про Русь – Київську та Галицьку як «блистательний» період національного минулого³⁷.

Свої історичні тексти історики прагнули спрямувати на відмежування від поляків, простежити самотність руської спільноти й утвердити її уявлення про спільність галицьких русинів із всеруським простором. Перед дослідниками стояло завдання – винайти нове, окреме від Польщі минуле. Активізувалися пошуки лінії власного історичного розвитку, здійснено спроби обґрунтування відмінностей галицьких русинів від поляків та з'ясування їхнього місця у загальноруському просторі. Основний акцент зосередився на давньоруському – самостійному періоді історії Галичини.

Показовими в цьому аспекті були засідання Галицько-руської матиці, де неодноразово обговорювали проекти преміювання написання популярної історії Русі та їхню важливість для продовження русинських національних рухів. Так, І. Шараневич виступав із пропозиціями створення окремого історичного відділу, до сфери компетентності якого входитимуть ще й археологічні розкопки літописного Галича. У липні 1865 р. історик отримав премію за написання популярної історії Галицької Русі. Робота відповідала всім вимогам – написана в популярному стилі і призначалася для народу, щоб піднести національне самопізнання³⁸. У вступі до своєї «*Истории*» дослідник наголошував на потреби в окремій історії для розвитку краю: «Зъ знанья русской

---

³⁶ Куций І. П. Українська науково-історична думка Галичини. – С. 35.

³⁷ Грицак Я. Й. Чи була школа Грушевського? – С. 163; Аркуша О. Г. Образ Австрії у висвітленні українських істориків Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ століття / О. Аркуша // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2008. – Вип. 16. – С. 164.

³⁸ Справозданіє зъ засіданій Галицко-рускої матици на дняхъ 6, 7 и 8 (18, 19 и 20). – Липця 1865 // Слово. – 1865. – Ч. 56; Також див.: Борчук С. М. Громадсько-культурна та наукова діяльність Ісидора Івановича Шараневича (1829–1901) / С. Борчук ; [за ред. Р. Бачкура]. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2009. – С. 42–43.

історії должны мы черпати любовь до земли, напязнваної действами и терпеньями отцевъ нашихъ и богатої въ історичні преданья королями, пересправляли и умыслово переживали. Маю въ Бозе надею, що настоящая історія станеться деломъ народнымъ и принесє для краю правдивый пожитокъ»³⁹. Згодом саме він став основним популяризатором ідейних концепцій галицьких русофілів. Варто згадати й ідейний внесок Б. Дідицького, який хоч і в популярному та полеміко-дискусійному характері написав свою «*Народну історію*», розвинув історичну концепцію «Галицького минулого», надавши їй найвиразнішої і найдовершенішої форми «общеруського» масштабу. Сюди ж додаймо, що його тритомна праця довго виконувала в Галичині роль основного підручника з національної історії⁴⁰.

Концепт русофільської історії був неможливий без «образів» минулого, які мали стати основою нової історичної пам'яті. Шукаючи лінію власної, окремої історії, було винайдено пам'ять про князя Данила Романовича. Забута в полонофільській історичній культурі постать короля, добре підкріплена джерелами, давала дослідникам (враховуючи особливості політичної біографії володаря) найширший простір для історичних дискусій цивілізаційного характеру. Жоден правитель на сторінках «*Історій*» вчених-русофілів не міг похвалитися такою дослідницькою увагою. Хоробрий, добрий, мудрий, хитрий та милосердний – русофільський образ «Данила Галицького» не відповідав літописному зображенню Данила Романовича, однак сприяв утвердженню своєї окремішності від великопольського минулого.

Форма пригадування Данила Романовича як князя «Данила Галицького», яку створили русофіли, носила радше політичний та ідейний характер ніж історичний. Галицька земля завжди характеризувалася своєю самостійністю й самобутністю щодо решти земель Русі. Утвердження щодо короля Русі Данила Романовича конотації «Галицький» і привласнення його образу «нашому Галичу» сприяли інтеграції Галичини в «руський мир».

---

³⁹ Шараневич И. Указ. соч. – С. 4.

⁴⁰ Куций І. П. «Вражий Захід». – С. 164; Мудрий М. М. Галицьке русофілство... – С. 254.

Nazarii Khrystan (Chernivtsi, Ukraine)

«Нашъ Галичъ»:

The constructing image of Danylo Romanovych in the historical narrative of Galician Russophiles

In the article the author investigates the reasons for the invention and subsequent representation of the image of «Danylo Halytskyi» in the historical narratives of the Galician Russophiles of the second half of the 19th century. This study is not the biography of the ruler, but the story of his «remembering». Traced the transformation of the use of the image of King Danylo and his appropriation of the Galician land. Particular emphasis is placed on the understanding of the stable cliché of «Prince Danylo Halytskyi» as a local Western Ukrainian ruler and his introduction into the public consciousness system of images of the past.

Key words: *Danylo Romanovych, image, historical imagination, public consciousness, Galician Russophiles, narrative, cultural memory.*